

فصلنامه
تحلیلی
پژوهشی
کتاب مهر

آلودگی اطلاعات در شبکه‌های اجتماعی – علمی و ارائه راهکارهای مناسب خودآرشیوی (مطالعه موردی شبکه‌های اجتماعی – علمی آکادمیا و مندلی)

شیمای بهرامسری

دانشجوی کارشناسی ارشد مطالعات آرشیوی دانشگاه الزهراء تهران
Shbahramsari92@gmail.com

سارا احمدی‌زاده

کارشناس ارشد کتابداری، گرایش اطلاع‌رسانی
s-ahmadizadeh@farabi.tums.ac.ir

محمدرضا نیازمند

عضو گروه پژوهشی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری
niazmand@ricest.ac.ir

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی وضعیت آلودگی اطلاعات در شبکه‌های اجتماعی - علمی و ارائه راهکارهای مناسب به اعضای شبکه برای کاهش نقش منفی خودآرشیوی آن‌ها در آلودگی اطلاعات شبکه‌های اجتماعی - علمی آکادمیا و مندلی است. در این پژوهش از روش مروری - تحلیلی با رویکرد توصیفی استفاده شده است که در آن پژوهشگران به معرفی شبکه‌های اجتماعی - علمی آکادمیا و مندلی و بررسی وضعیت اطلاعات موجود در آن‌ها می‌پردازند. با توجه به ویژگی‌های این شبکه‌ها، راهکارهایی برای کاهش آلودگی اطلاعات در شبکه‌های مذکور ارائه می‌شود. یافته‌ها حاکی از آن است که خودآرشیوی اعضا سبب افزایش آلودگی اطلاعات - همچون به‌روز نبودن، چندزبانه بودن، ناخوانا بودن، دروغین و نامعتبر بودن، تکراری بودن، و نقص اطلاعات در شبکه‌های اجتماعی - شده است. امروزه، شاهد افزایش روزافزون کاربران شبکه‌های اجتماعی و به تبع آن افزایش بی‌رویه و غیرقابل جلوگیری اطلاعات ناخواسته هستیم. بنابراین، اطلاعات اشتباه، حجم زیاد آن‌ها، و آلودگی اطلاعات از جمله مشکلاتی است که شبکه‌های اجتماعی، به منزله بخشی از فضای مجازی، با آن دست و پنجه نرم می‌کنند. این پژوهش نشان می‌دهد که با ارائه راهکارهایی به اعضا - از جمله وضع و اعمال استانداردها و قواعد به منظور کنترل دقیق داده‌های ورودی به شبکه‌ها، استفاده از تکنیک‌های نام‌گذاری استاندارد برای ورود اطلاعات، و برقراری پیوند بین گروه‌ها برای دسترسی مشترک به مقالات - می‌توان از آلودگی اطلاعات در این فضای مجازی کاست.

کلیدواژگان

آکادمیا، آلودگی اطلاعات، خودآرشیوی، شبکه‌های اجتماعی، مندلی.

مقدمه

راه‌های انتقال دانش به واسطه تقابل میان فناوری مبتنی بر وب و جنبه‌های قانونی و اقتصادی، و سیاست‌های انتشارات علمی گسترش یافته است. یکی از علل این تغییر وضعیت دسترسی آزاد به منابع است (کیم، ۲۰۱۰). در سال‌های اخیر نویسندگان در حوزه‌های موضوعی متفاوت به انتشار آثار خود در قالب‌های مختلف، چون مقالات مجلات علمی، کتاب‌ها، سخنرانی‌ها، تصاویر، و فایل‌های صوتی و ویدیویی، پرداخته‌اند؛ نیز نویسندگان به تازگی به آرشیوسازی آثار تحقیقاتی خود در وبسایت‌های شخصی‌شان اقدام می‌کنند؛ از این فرایند به «خودآرشیوی» تعبیر می‌شود. به بیان دیگر، منظور از خودآرشیوی این است که نویسنده‌ای متن کامل آثار عملی را در یک آرشیو سازمانی یا وبسایت شخصی قرار دهد (اجاق و کوشا، ۱۳۹۰)، غافل از اینکه هر چه تولید اطلاعات زیادتر شود آلودگی اطلاعات نیز بیشتر خواهد شد.

از دیگر سو، شکل‌گیری شبکه‌های اینترنت، بیت‌نت، و مانند آن و پیشرفت نشر الکترونیکی بیش از پیش در انفجار و آلودگی اطلاعات نقش دارند. نوشته‌های بسیاری نیز با داده‌های نادرست و ضد و نقیض منتشر شده است، زیرا خواننده قادر به تشخیص صحت و سقم اطلاعات نیست یا اثر ارزش بررسی و ارزیابی ندارد. بنابراین، در این موقعیت به جای انفجار اطلاعات با مسئله آلودگی اطلاعات مواجهیم. (نوروزی، ۱۳۸۱)

در عصر حاضر، شبکه‌های اجتماعی و تعامل بین افراد موجب افزایش و سرعت در انتقال و انتشار اطلاعات شده است. در سال‌های اخیر، شماری از شبکه‌های اجتماعی ظهور کرده‌اند؛ این شبکه‌ها امکان ساخت شبکه‌های تخصصی را در اختیار محققان قرار می‌دهند. به کمک این شبکه‌های تخصصی، محققان می‌توانند در زمان‌ها و مکان‌های متفاوت برای ملاقات افراد دور هم جمع شوند و تجارب خود

را به اشتراک بگذارند. عضویت محققان دانشگاهی در شبکه‌های اجتماعی - تحقیقاتی و بارگذاری مقالات پژوهشی در این شبکه‌ها زمینه انتشار و اشتراک دانش و همچنین همکاری‌های علمی، بالا رفتن تعداد ارجاعات به تولیدات پژوهشی، ارتقاء رتبه علمی، افزایش مشاهده پذیری محققان در محیط وب، و بالا رفتن ضریب دسترسی به مقالات از طریق موتورهای جست‌وجو را به همراه خواهد داشت. (بتولی، ۱۳۹۲؛ نیازمند، ۱۳۹۲)

شبکه‌های اجتماعی تأثیر بسزایی در انتشار اطلاعات با هزینه‌های کم و در نتیجه گرایش نویسندگان به خودآرشیوی داشته است. اما، از سوی دیگر، افزایش تولید اطلاعات آلودگی اطلاعات را نیز به همراه داشته است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر به روش مروری تحلیلی و بارویکرد توصیفی است. در این پژوهش، به معرفی شبکه‌های اجتماعی - علمی آکادمیا و مندلی و بررسی وضعیت اطلاعات موجود در آنها پرداخته شده است. سپس، برای کاهش آلودگی اطلاعات در شبکه‌های مذکور پیشنهادهایی ارائه شده است.

پیشینه پژوهش

مروری بر پژوهش‌های انجام‌شده نشان می‌دهد که درباره آلودگی اطلاعات ناشی از روند خودآرشیوی کاربران در فضای مجازی مقالات فراوانی به زبان فارسی و انگلیسی به رشته تحریر درآمده است. اما، در معدود مقالاتی به جایگاه خودآرشیوی کاربران شبکه‌های اجتماعی پرداخته شده است و نقش منفی خودآرشیوی پژوهشگران عضو شبکه‌های اجتماعی علمی، از جمله آکادمیا و مندلی، تا کنون بررسی نشده است. از این رو، مقالات آلودگی و خودآرشیوی را جداگانه بررسی کرده‌ایم. در سرمقاله‌ای با عنوان «جریان آزاد اطلاعات» (بی‌نا: ۱۳۷۹) آمده است: «در عصری که شاهد انفجار اطلاعات هستیم دسترسی به اطلاعات ارزش ندارد، بلکه تجزیه و تحلیل و طبقه‌بندی اطلاعات

حائز اهمیت است - که در حفظ اطلاعات امنیتی کشور این اصل بسیار مورد توجه است.»
امیر یگانه (۱۳۸۰) در ترجمه مطالعاتی با عنوان «انفجار اطلاعات و آینده وب» اشاره می‌کند که اینترنت دوره پُرشکوهی را طی می‌کند و حجم انبوهی از اطلاعات در حال تولید است؛ اینترنت بین کاربران اینترنت و تولیدکننده‌های اینترنتی غالباً سازمانی ارتباط برقرار کرده است و نیازهای اطلاعاتی کاربران را رفع می‌کند.

نوعی پور (۱۳۸۲) در مطالعه‌ای با عنوان «اطلاعات زیادی: آثار و پیامدها» به مفهوم آلودگی اطلاعات در بستر اینترنت می‌پردازد و یک نمونه آن را ارسال نامه‌ها و پیام‌های مکرر تبلیغاتی به پست الکترونیکی کاربران معرفی می‌کند. او اشباع اطلاعات را، که امروزه با روی کار آمدن انواع ابزار فناوری اطلاعاتی پیشرفته معنا و مفهومی تازه به خود گرفته است، دارای آثار و پیامدهایی می‌داند که بر ابعاد مختلف اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی ... جوامع تأثیر گذار است.

سردارنیا (۱۳۸۶) فناوری‌های نو اطلاعاتی و ارتباطی را اصلی‌ترین عامل تحولات سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، و اقتصادی معرفی می‌کند؛ این فناوری‌ها در دهکده جهانی امروزی مسبب تضعیف دولت‌های ملی، اشاعه اطلاعات سیاسی، و درگیرسازی مدنی یا مشارکت سیاسی افراد و گروه‌هاست. آزادی بیان در مطالعه حبیب‌زاده و عصاره (۱۳۹۰) با عنوان «محدودیت‌های دسترسی به اطلاعات در اینترنت» همان آزادی در جست‌وجوی فعال اطلاعات از منابع آن است و اشخاصی که از حق آزادی بیان برخوردارند باید از حق دسترسی به اطلاعات نیز برخوردار باشند.

طی بررسی‌های انجام‌شده مقالاتی که به مقوله آلودگی اطلاعات پرداخته‌اند به شرح زیر است: طبق تعریف جهانگیری (۱۳۹۳) از آلودگی اطلاعات، آلودگی اطلاعات یکی از انواع آسیب‌های اطلاعاتی است که شامل در هم آمیخته بودن اطلاعات صحیح و نادرست، دگرگونی کیفیت یا صحت اطلاعات، و زیادی و تکراری بودن اطلاعات است. امروزه، با پیشرفت فناوری‌های

اطلاعاتی و ارتباطاتی و بهره‌مندی روزافزون کاربران از آن‌ها، سرعت تولید و انتقال اطلاعات افزایش یافته است؛ به گونه‌ای که شاهد انفجار اطلاعات هستیم که باعث حضور منابع ضد و نقیض و نادرست به صورت عمدی و غیرعمدی در بین منابع است.

فلوریدی^۲ (۱۹۹۶) در مطالعه‌ای با عنوان «اینترنت به عنوان بزرگراه آلودگی اطلاعات» اشاره می‌کند که هرچند برای کاربران امری باورنکردنی است که اینترنت از عوامل اصلی اشاعه آلودگی اطلاعات است، ابزار تعامل یکی از عوامل تولید و اشاعه آلودگی اطلاعات محسوب می‌شود که زندگی روزمره مردم را تحت‌الشعاع خود قرار می‌دهد.

ماتزات^۳ (۲۰۰۴) در مطالعه‌ای، ضمن تحلیل نقش گروه‌های بحث علمی در ایجاد روابط غیررسمی علمی، نقش بارز مقالات و مجلات علمی ارسالی در تسهیل و تشدید روابط علمی پژوهشگران را بررسی می‌کند. بنا بر نظر وی، هیچ شاهدی مبنی بر نقش برابر منابع اطلاعاتی فراوان در روابط علمی مخصوصاً در شبکه‌های اجتماعی وجود ندارد.

استال^۴ (۲۰۰۶) در مطالعه‌ای با عنوان «فتراق و اشتراک در اطلاعات و اطلاعات اشتباه عمدی و اطلاعات اشتباه غیرعمدی: پژوهشی با دید انتقادی» با دیدی انتقادی به بررسی اطلاعات، اطلاعات اشتباه عمدی، و اطلاعات اشتباه غیرعمدی می‌پردازد و بیان می‌کند که اطلاعات بهتر و بیشتر لازمه مدیریت بهتر فعالیت‌هاست و وظایفی از جمله تولید و گردآوری اطلاعات را می‌توان به سیستم‌های اطلاعاتی نسبت داد.

چمبرلین^۵ (۲۰۰۹) در مطالعه‌ای با عنوان «توییت‌ر مسیری برای آلودگی اطلاعات»، با معرفی توییت‌ر به عنوان کانالی برای تولید اطلاعات فراوان و توصیف نقش عمدی و غیرعمدی آن در آلوده کردن اطلاعات، آن را ابزاری قدرتمند در به وقوع پیوستن چنین پدیده‌ای معرفی می‌کند.

لوندسکی^۶ و دیگران (۲۰۱۲) در مطالعه‌ای با عنوان «آلودگی اطلاعات و صحت آن: تأثیر

مداوم و عدم سوگیری موفق» آلودگی اطلاعات و باورهای اشتباه مردم را دغدغه همگانی ذکر می‌کند و بیان می‌کند که راه از بین بردن این پدیده نخست شناخت دقیق پدیده آلودگی اطلاعات شایع در جامعه و سپس تلاش‌های فردی با در نظر گرفتن ابعاد روانی و اجتماعی و... در جهت کاهش تولید آلودگی اطلاعات با شناخت عوامل آلوده‌کننده اطلاعات است؛ به گونه‌ای که پاسخ‌گوی روزنامه‌نگاران، آموزگاران، متخصصان بهداشت و علم سلامت و متخصصان علوم ارتباطات باشد.

شون^۷ و دیگران (۲۰۱۳) در مطالعه‌ای با عنوان «قدرت پیش‌بینی با شبکه‌های اجتماعی» بیان می‌کنند که تعاملات کاربران از علل به وقوع پیوستن پدیده آلودگی اطلاعات است که خود می‌تواند پیش‌بینی‌کننده وقایع سیاسی، اقتصادی، و اجتماعی مبتنی بر عملکرد شبکه‌های اجتماعی باشد. بنابراین، با درک قدرت پیش‌بینی و محدودیت‌های شبکه‌های اجتماعی - که از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است - می‌توان از توقعات اشتباه، آلودگی اطلاعات و نتیجه‌گیری‌های غیرمنطقی جلوگیری کرد.

فالیس دی.^۸ (۲۰۱۴) در مطالعه‌ای با عنوان «تحلیل کاربردی آلودگی اطلاعات» بیان می‌کند که تبلیغات دولت، تبلیغات گمراه‌کننده اجتماعی، اقتصادی، و سیاسی، و وبسایت‌هایی جعلی اطلاعات گمراه‌کننده‌اند که باعث آسیب رساندن به زندگی مردم می‌شوند. فالیس دی. تأکید می‌کند که، برای داشتن دید انتقادی نسبت به صحت و کیفیت اطلاعات موجود، باید به درک عمیق مفهوم آلودگی اطلاعات با کمک فیلسوفان و متخصصان اطلاعات پرداخت.

در راستای پژوهش حاضر، به بررسی مقالاتی در زمینه خودآرشیوی نیز پرداخته‌ایم؛ اجاق و کوشا (۱۳۹۰) به این نتیجه رسیدند که، با توجه به مؤثر بودن خودآرشیوی در اشاعه اطلاعات، این مفهوم آنچنان که باید در میان محققان پُرکار ایرانی به کار گرفته نشده است. همچنین، این پژوهش نشان داد که فرهنگ خودآرشیوی به دلیل ناآگاهی، نگرانی از خودآرشیوی و نقض حقوق مالکیت معنوی توسط مجلات، و ترس از انتشار نتایج غلط از جمله دلایلی است که می‌تواند

مانعی محسوب شود.

فهم‌نیا (۱۳۹۲) در پژوهشی به این نتیجه رسید که اعضای هیئت علمی علم اطلاعات و دانش‌شناسی تمایل نسبتاً زیادی به خودآرشیوی در وب‌سایت شخصی و سازمانی دارند و از دسترس پذیر کردن مقالات خود به صورت آزاد استقبال می‌کنند.

طبق تعریف سرچیو (۲۰۱۳) نیز، خودآرشیوی «عمل قرار دادن مقالات علمی به صورت آنلاین است.» هنگامی که شما از خودآرشیوی استفاده می‌کنید، در واقع، در دسترس قرار گرفتن قابل استفاده شدن است که در نتیجه دسترسی و تأثیر آن و تعداد ارجاعات و استنادات آن را افزایش خواهد داد.

پژوهش‌های انجام‌یافته نشان داد مدت‌مدتی است که افراد اینترنت را به جهت تسهیل و تسریع در دسترسی بیشتر به اطلاعات انتخاب کرده‌اند. در حالی که محمل‌هایی نظیر مجلات دسترسی آزاد و خودآرشیوی مدارک الکترونیکی نیز به تسهیل فرایند خودآرشیوی مشغول‌اند (قانع، ۱۳۸۳). از سوی دیگر، محیط وب فضا را برای انواع اطلاعات فراهم کرده است و همین امر دلیلی بر رخ دادن پدیده انفجار اطلاعات در اینترنت و شبکه‌های اجتماعی است. این در حالی است که همین امر آزادی بیان و دسترسی آزاد کاربران به اطلاعات (حبیب‌زاده و عصاره، ۱۳۸۹) مطلوب را تحت‌الشعاع خود قرار داده است و محدودیت‌هایی در ابعاد مختلف علمی، فرهنگی، اقتصادی، و... به وجود آورده است.

یافته‌ها

آکادمیا

شبکه اجتماعی آکادمیا یکی از مهم‌ترین شبکه‌های اجتماعی - پژوهشی است که در سال ۲۰۰۸ ریچارد پرایس^۹ آن را راه‌اندازی کرد. در حقیقت، این شبکه از دیگر شبکه‌های اجتماعی -

تحقیقاتی است که عضویت در آن رایگان است. در نوشتارهای مختلف، شبکه اجتماعی آکادِمیا با عناوین گوناگونی معرفی شده است، از جمله «شبکه اجتماعی - تخصصی محققان دانشگاهی»، «شبکه اجتماعی برای دانشمندان»، «شبکه اجتماعی پژوهش محور»، «فیس بوکی برای دانشمندان»، «سایت راهنمای پژوهش»، «شبکه اجتماعی مشارکتی»، و «شبکه اجتماعی آکادمیک». آکادِمیا ابزاری مؤثر و قدرتمند برای نشر آثار پژوهشی دانشگاهیان به شمار می آید. پروفایل آکادِمیا علمی محور است و شامل اطلاعات زیر است: اطلاعات شخصی، جزئیات تماس، علائق تحقیقاتی، مطالب بارگذاری شده، ارتباطات، و دنبال کردن مقالات. از دیگر مزایای آن این است که محققان بعد از بارگذاری مقالات خود می توانند درباره اینکه چه کسی مقاله آنها را دنبال کرده و چه کسی آن را دانلود کرده مطلع شوند و به منظور برقراری همکاری‌های بین‌المللی امکانات و تمهیداتی را در بستر مجازی خود فراهم کنند. می توان گفت آکادِمیا ابزاری قدرتمند است که کاربران در آن پرونده‌های شخصی علمی می سازند و آخرین یافته‌های خود را به اشتراک می گذارند و از آخرین یافته‌های دیگر اعضا آگاه می شوند. پژوهشگران عضو آکادِمیا این امکان را دارند که تألیفات خود را از طریق شبکه‌های اجتماعی آکادِمیا در دسترس سایر محققان قرار دهند. پژوهشگران قادر خواهند بود مقاله، کتاب، سخنرانی، پایان‌نامه، مقاله همایش، پیش‌نویس‌ها و سایر مدارک آموزشی خود را در پروفایل خود بارگذاری کنند. راه دوم برای بارگذاری تألیفات در پروفایل محقق امکان استفاده از قابلیت "Import" است. با استفاده از این گزینه، امکان جست‌وجوی تألیفات محقق در وب، پایگاه اطلاعاتی پاب‌مد، و سپردنگاه خودآرشیوی Arxiv فراهم می شود. (بتولی، ۱۳۹۲)

مندی

مندی شبکه اجتماعی پژوهش محوری است که در سال ۲۰۰۷ در لندن راه‌اندازی شد و در سال

۲۰۱۳ شرکت هلندی الزیور آن را خرید. این شبکه، در واقع، نرم‌افزار مدیریت و ذخیره اسناد است. در نوشتارهای مختلف، مندلی را با عناوین گوناگونی معرفی کرده‌اند، از جمله «شبکه اجتماعی آنلاین پژوهش محور»، «ابزاری جامع برای محققان»، «شبکه اجتماعی برای محققان»، «فناوری‌های همکاری آنلاین»، و «بزار مدیریت پژوهش». ثبت نام رایگان محققان دانشگاهی در شبکه‌های اجتماعی - تحقیقاتی همچون مندلی و بارگذاری مقالات پژوهش در این شبکه‌ها زمینه انتشار و اشتراک دانش و همچنین همکاری‌های علمی، بالا رفتن تعداد ارجاعات به تولیدات پژوهش، ارتقای رتبه علمی، افزایش مشاهده پذیری محققان در محیط وب، و بالا رفتن ضریب دسترسی به مقالات از طریق موتورهای جست‌وجوگر را به همراه خواهد داشت. مقایسه تالیفات با دیگر محققان از دیگر امکانات مندلی است که به پژوهشگر کمک می‌کند وضعیت پژوهش خود را با دیگران بررسی کند و، به منظور هم‌فکری و یافتن محققانی که در حال بررسی مسئله مشابه‌اند، تالیفات خود را در یک گروه ذخیره کند. (بتولی، ۱۳۹۲)

امروزه، امکانات خودآرشیوی آکادمیا و مندلی فرصت انتشار و دسترسی آزاد به آثار علمی بسیاری را فراهم کرده است. با توجه به افزایش روزانه کاربران این دو شبکه اجتماعی، شاهد افزایش حجم زیادی از مقالات و اطلاعات نیز هستیم و این رفتار خود به گسترش پدیده آلودگی اطلاعات در شبکه‌های مذکور دامن می‌زند. در واقع، رفتار خودآرشیوی پژوهشگران مزایا و معایبی به همراه دارد که شامل موارد زیر است:

فواید خودآرشیوی

۱. فرایند خودآرشیوی نویسندگان سبب می‌شود کاربران بیشتری بتوانند از آثار علمی آنها بهره‌مند شوند.

۲. فرایند خودآرشیوی با کمک برنامه‌های دسترسی آزاد منعطف دسترسی بیشتر و بهتر را آسان می‌کند و پژوهشگران کنترل بیشتری بر آثار منتشر شده خود دارند.

۳. با توجه به روی کار آمدن نرم‌افزارهای خودآرشیوی با الگوریتم‌ها و پارادایم‌های مناسب‌تر، شهرت، همکاری‌های بین‌المللی، و ارتباطات علمی گسترده‌تری را شاهد هستیم. (هرون، هانسون و ریکتس، ۲۰۱۳)

معایب خودآرشیوی

۱. مستندات کاربران نهایی نشان می‌دهد که بهره‌مندی کاربران از مواد خودآرشیوی شده فرصت کمتری به آنان برای مشاهده انگیزه‌های پژوهشگرانی که به خودآرشیوی می‌پردازند می‌دهد.
۲. بی‌کیفیتی مستندات کاربران نهایی باعث ایجاد نگرانی خاصی نمی‌شود. در صورتی که نرم‌افزارهای دسترسی آزاد باعث هدر رفتن زمان، هزینه، و اطلاعات مطلوب باشند این موضوع تبدیل به دغدغه اصلی می‌شود. (هرون، هانسون و ریکتس، ۲۰۱۳)
۳. سیستم‌های ارتباطات علمی با شکست مواجه می‌شوند، زیرا پژوهشگران به نگارش مقالات رایگان و بدون هزینه و قرار دادن آن‌ها در پرونده شخصی خود مشغول‌اند.
۴. اگرچه اینترنت و شبکه‌ها دسترسی به منابع اطلاعاتی بسیاری را فراهم می‌کنند، لیکن صحت و اعتبار اطلاعات دچار لغزش شده و کاربران را با مشکلاتی مواجه می‌سازد. (کلیمن، ۲۰۱۱)
۵. عدم اطمینان و عدم موافقت آگاهانه با خودآرشیوی در پژوهشگران بیشتر و بیشتر می‌شود.
۶. عدم توافق در مالکیت: در محیط اینترنت کنترل کافی بر قوانین حق مالکیت وجود ندارد و پژوهشگرانی که به خودآرشیوی می‌پردازند و مخاطبان همواره با این مسئله مواجه‌اند و توافق

لازم در مالکیت آثار وجود ندارد.

با توجه به محدودیت‌هایی که آگاهانه یا ناآگاهانه با فعالیت خود آرشویی پژوهشگران عضو شبکه اجتماعی آکادمیا و مندلی ایجاد می‌شود و از علل اصلی گسترش پدیده آلودگی اطلاعات در شبکه‌های اجتماعی مذکور محسوب می‌شود سعی کرده‌ایم با پیشنهاد راه‌حل‌هایی (که در پی می‌آید) به پژوهشگران از نقش منفی فعالیت خود آرشویی آن‌ها در گسترش آلودگی اطلاعات بکاهیم و شرایط استفاده بهینه از اطلاعات منتشره در شبکه اجتماعی آکادمیا و مندلی را در آینده رقم بزنیم.

نتیجه‌گیری

امروزه، با دسترسی بیشتر و آسان‌تر به فضای مجازی، اشتیاق کاربران در جهت قرار دادن اطلاعاتشان در این بستر بیشتر شده است. همان‌گونه که هرون، هانسون و ریکتس (۲۰۱۳) اشاره می‌کند، این روند باعث به وجود آمدن جریان دسترسی آزاد^{۳۱} به اطلاعات شده است؛ جریان بزرگ و متغیری که حول یک توافق مرکزی است و برنامه‌های این جریان طبق آن به کار گرفته می‌شود تا انتشار اطلاعات در سطح همگانی به سهولت و با کیفیت بیشتر صورت گیرد. اما، آنچه کاربران را به حضور در پویایی و تداوم این جریان مشتاق‌تر کرده است دادن توانایی خود-انتخابی^{۳۲} انتشارات به کاربران، اجازه دادن به کاربران در تعیین سطح مشارکشان و سهولت فرایند انتشار و اجرای دسترسی آزاد است و باعث متخصص و متبحر شدن کاربران فعال، مشهور شدن، و رفع نیازها می‌شود (هرون، هانسون و ریکتس، ۲۰۱۳). اما، همین جریان محدودیت‌هایی از جمله انتشار اطلاعات ضد و نقیض و بی کیفیت و نادرست در میان اطلاعات صحیح و با کیفیت، سخت شدن انتخاب از بین حجم زیاد

اطلاعات و نادیده گرفتن فرصت‌های شغلی را به همراه دارد. با وجود این، شاهد فعالیت خودآرشیوی و دسترسی آزاد انتشارات به صورت فزاینده هستیم. در واقع، طبق تعریف کلیمن (۲۰۱۱)، «خودآرشیوی فعالیت دسترس‌پذیر کردن پیوسته اطلاعات دیجیتالی با کمک اینترنت است.» این اطلاعات می‌تواند شامل آثار منتشرشده و منتشرنشده باشد و بستر انتشار بیشتر آثار هر فضایی از اینترنت است. در حالی که بستر انتشار برخی از منابع اطلاعاتی فقط آرشیوهای واقعی و مخازن سازمانی و موضوعی است. در حقیقت، می‌توان گفت خودآرشیوی ابزاری است که در گردآوری، نگهداری، اشاعه، و مدیریت منابع اطلاعات نقش سازنده‌ای ایفا می‌کند (کلیمن، ۲۰۱۱). همین موضوع پژوهشگران را به انتشار بیشتر آثارشان ترغیب می‌کند. با گرایش روزافزون پژوهشگران و دانشگاهیان به خودآرشیو کردن آثار علمی در فضای اینترنت، همچون وبسایت‌ها و شبکه‌های اجتماعی علمی، برخی از دانشگاهیان نیز به دلایلی چون سردرگمی درباره قانون حق مؤلف، خط‌مشی انتشارات، و موانع فنی از خودآرشیوی آثار خود سر باز می‌زنند (همان). این خود از محدودیت‌های فعالیت خودآرشیوی به شمار می‌آید. مطالعات پیشین حاکی از آن است که هدف نهایی رفتار خودآرشیوی، که بهره‌مندی همگانی از آثار علمی است، انگیزه‌ای قوی برای بسیاری از پژوهشگران برای ادامه فعالیتشان است. فعالیت خودآرشیوی پژوهشگران باعث قرار گرفتن حجم زیادی از اطلاعات در فضای اینترنت می‌شود؛ اطلاعاتی که به علت عدم داوری و بررسی پیش از انتشار می‌تواند نادرست، ناخوانا، بیان یک موضوع به اشکال متفاوت، و تکراری باشد و به بیان دیگر، پژوهشگران با فعالیت خودآرشیوی در محیط وب و شبکه‌های اجتماعی باعث افزایش آلودگی اطلاعات می‌شوند.

در قرن بیست و یکم با پیشرفت و روی کار آمدن فناوری‌های ارتباطی متعدد شاهد گرایش رو به رشد کاربران به اینترنت و شبکه‌های اجتماعی عمومی و تخصصی می‌باشیم. بنابراین، شاهد رشد فزاینده تولید اطلاعات و به تبع آن پدیده آلودگی اطلاعات نیز هستیم. دانشمندان و پژوهشگران نیز

با کمک شبکه‌های اجتماعی علمی، از جمله آکادمیا و مندلی، به انتشار و در دسترس قرار دادن آثار علمی خود و همکاری‌های بین‌المللی می‌پردازند. در واقع، شبکه اجتماعی آکادمیا و مندلی فرصت خودآرشیوی پژوهشگران را فراهم می‌کند. این دو شبکه اجتماعی، از یک سو، امکان دسترسی آزاد به اطلاعات را به کاربران خود داده است که به انتشار اطلاعات در سطح همگانی به سهولت و با کیفیت بیشتر منجر خواهد شد. همچنین، آنچه کاربران را به حضور و تداوم این جریان مشتاق‌تر کرده است دادن توانایی خود-انتخابی انتشارات به کاربران، اجازه دادن به کاربران در تعیین سطح مشارکتشان و سهولت فرایند انتشار و اجرای دسترسی آزاد است. همچنین، باعث متخصص و متبحر شدن کاربران فعال، مشهور شدنشان، و رفع نیازهایشان شده است (هرون، هانسون و ریکتس، ۲۰۱۳). در حقیقت، با در اختیار قرار دادن پدیده خودآرشیوی در این شبکه‌های علمی، ابزاری برای گردآوری، نگه‌داری، اشاعه، و مدیریت منابع اطلاعاتی فراهم آورده‌اند. از آنجا که این دو شبکه را ناشران شناخته‌شده پشتیبانی می‌کنند، بسیار مورد اعتماد پژوهشگران است و اشتیاق آنان در استفاده بیشتر از این امکانات بیشتر خواهد بود. اما، از سوی دیگر، پدیده خودآرشیوی در این دو شبکه بدون وجود استانداردهای مشخصی برای ورود اطلاعات و نیز در نظر نگرفتن حق مؤلف از مواردی است که باید در آن تأمل کرد. همچنین، اطلاعاتی که به علت عدم داوری و بررسی پیش از انتشار می‌تواند نادرست، ناخوانا، بیان یک موضوع به اشکال متفاوت، و تکراری باشد به میزان زیاد به افزایش آلودگی اطلاعات در محیط وب منجر خواهد شد.

راهکارهای پیشنهادی

۱. وضع و اعمال استانداردها و قواعد به منظور کنترل دقیق داده‌های ورودی به شبکه‌ها؛
۲. استفاده از تکنیک‌های نام‌گذاری استاندارد برای ورود اطلاعات و برقراری پیوند بین گروه‌ها

- برای دسترسی مشترک به مقالات (جهانگیری، ۱۳۹۳)؛
۳. آگاهی از مسائل آلودگی اطلاعات باید گسترش یابد. سازمان‌ها و ادارات نیز باید آگاه باشند و احتیاط کنند که آلودگی اطلاعات چه هزینه‌ی زمانی و اتلاف مالی برای آن‌ها فراهم می‌کند؛
 ۴. خطاهای اطلاعاتی باید شناخته شده باشد و مسائل آلودگی اطلاعات باید مستقلاً بازبینی شود (ملکی و شعبانی، ۱۳۸۸)؛
 ۵. آشنا کردن پژوهشگران با انواع راه‌های آلودگی اطلاعات و تأثیرات منفی آن‌ها در روابط علمی، همکاری‌های علمی، و سایر فعالیت‌های علمی؛
 ۶. تشویق پژوهشگران به اعمال ضوابط و استانداردها و اجرای راهکارهای پیشنهادی به منظور کاهش نقش منفی خودآرشیوی در شبکه‌های اجتماعی، از جمله آکادمیا و مندلی؛
 ۷. مدیریت و کنترل بیشتر منابع اطلاعاتی منتشر شده در آکادمیا و مندلی؛
 ۸. اهمیت دادن به نگارش مقالات معتبر علمی هر چند با صرف هزینه به منظور تولید اطلاعات معتبر و با کیفیت؛
 ۹. رعایت قوانین و ضوابط حق مالکیت آثار در حین انتشار آن‌ها در شبکه‌های اجتماعی آکادمیا و مندلی؛
 ۱۰. تلاش برای نگارش مقالات با کیفیت هر چند رایگان و بدون اعمال داوری‌های لازم؛
 ۱۱. تلاش در جهت خودآرشیوی آثار علمی به گونه‌ای که فرصت‌هایی برای کاربران مخاطب فراهم شود که آن‌ها نیز در جهت مثبت به خودآرشیوی آثار علمی خود بپردازند. ●

1. Kim
2. Floridi
3. Matzat
4. Stahl
5. Chamberlian
6. Lewandowsky et al.
7. Schoen
8. Fallis
9. Price
10. Heron, Hanson and Rikkets
11. Kleiman
12. open access movement
13. self- selected

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- اجاق، فرخنده و کوشا، کیوان (۱۳۹۰). «بررسی الگوی خودآرشیوی نویسندگان ایرانی: مقایسه حوزه‌های علوم و علوم اجتماعی»، فصلنامه تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۱۷(۲): ۲۸۵-۳۰۴.
- امیر یگانه، پانته آ (مترجم) (۱۳۸۰). «انفجار اطلاعات و آینده وب». ماهنامه آموزشی و پژوهشی و اطلاع‌رسانی، ۲(۲۱).
- بتولی، زهرا (۱۳۹۲). «شبکه آکادِمیا: محل اشتراک و ردیابی پژوهش»، مجله خبری، آموزشی، معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشت و درمان، ۲(۱۲): ۳۵-۳۷.
- بتولی، زهرا (۱۳۹۳). «شبکه اجتماعی مندلی: بستری جدید برای ارتباطات پژوهشی و همکاری‌های علمی»، جامعه اطلاعاتی، ۴: ۶۹.
- جهانگیری، مصطفی (۱۳۹۳). «آلودگی اطلاعات: دستاورد عصر انفجار اطلاعات، فناوری اطلاعات»، بازیابی شده در ۲۵ فروردین ۱۳۹۴ از: <http://www.varascience.ir/?p=450>
- حبیب‌زاده، احمد و عصاره، فریده (۱۳۹۰). «محدودیت‌های دسترسی به اطلاعات در اینترنت»، حقوق اسلامی، ۸(۲۸): ۱۹۱-۲۱۹.
- بی‌نا (۱۳۷۹). «جریان آزاد اطلاعات»، سرمقاله خبرنامه صنعت لاستیک، ۳: ۵۲-۵۳.
- سردارنیا، خلیل (۱۳۸۶). «آثار سیاسی فناوری‌های تازه ارتباطی-اطلاعاتی»، اطلاعات سیاسی و اقتصادی، ۲۴۵ و ۲۴۶: ۱۰۴-۱۱۹.
- فهیم‌نیا، فاطمه و منتظری، فرشته (۱۳۹۲). «انگیزه و موانع مؤثر در رفتار خودآرشیوی اعضای

علمی علم اطلاعات و دانش‌شناسی»، تعامل انسان و اطلاعات، ۱(۲): ۱۱۸-۱۲۵.
 قانع، محمدرضا (۱۳۸۳). «آرشیو مدارک الکترونیکی ش‌یوه نوین در ارتباطات علمی»،
 اطلاع‌شناسی، ۲(۲): ۷۷-۱۰۰.
 ملکی، مهناز و شعبانی، احمد (۱۳۸۸). «آلودگی اطلاعات»، ماهنامه ارتباطات اطلاعات علمی،
 ۱۳(۳).

نوعی‌پور، بهروز (۱۳۸۲). «اطلاعات زیادی: آثار و پیامدها»، شبکه، ۶(۳۸): ۱۶۸-۱۷۱.
 نوروزی، علیرضا (۱۳۸۱). «آلودگی اطلاعات» در دایرةالمعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی،
 به سرپرستی و ویراستاری عباس حرّی، ج ۱، تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ص ۵.
 نیازمند، محمدرضا (۱۳۹۲). «بررسی تطبیقی میزان استفاده پژوهشگران کشورهای منطقه
 خاورمیانه‌ای شبکه‌های اجتماعی علمی پیوسته»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی،
 دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شیراز.

Cerejo, Clarinda (2013). How to make your paper more accessible through self-archiving Retrieved from: <http://www.editage.com/insights/how-to-make-your-paper-more-accessible-through-self-archiving>.

Chamberlian, P.R. (2009). Tweeter as a vector for disinformation, Draft. Retrieved 2015, April, 20from <http://arkem.org/disinfo-twitter.pdf>.

Dellavalle, Robert P., Banks, Marcus A., Ellis Jeffrey, I. (2008). Self-archiving dermatology articles, J Am Acad Dermatol 2008; 59:

1086-1088.

Fallis, D. (2014). A functional analysis of disinformation, iConference2014Proceedings 621-627.

Thelwall, Mike and Koosha, Kayvan (2014). Academia.edu: Social Network or Academic Network? Journal of the Association for Information Science and Technology, 65(4), 721-731.

Floridi, Luciano (1996). Brave.Net.World: The Internet as a disinformation superhighway?, The Electronic Library, 14(6): 509-514.

Heron, Meachel, Hanson, L. Vicki and Rikkets, Lan (2013). Open source and accessibility and Limitaions, Journal of interaction science, 1(2): 1-10.

Kim, Jihyun (2010). Faculty self-archiving: Motivations and Barriers, Journal of American society for information Science and Technology, 61(9): 1909-1922.

Kleiman, Molly (2011). Faculty self-archiving attitudes and behavior at research universities, Retrieved from: <http://mollykleinman.com/wp-content/uploads/2012/02/Kleinman-self-archiving-literature-review-web.pdf>.

Lewandowsky, Stephan, Ecker, Ullrich K.H., Seifert, Colleen M., Schwarz, Norbert and Cook, John (2012). Misinformation and Its Cor-

rection: Continued Influence and Successful Debiasing, Psychological Science in the Public Interest, 13(3): 106-131.

Matzat, Uwe (2004). Academic communication and internet discussion groups: transfer of information or creation of social contacts?, Social Networks, 26: 221-255.

Schoen, Harald, Gayo-Avello, Daniel, Takis Metaxas, Panagiotis, Mustafaraj, Eni, Strohmaier Markus and Gloor Peter (2013). The power of prediction with social media, Internet Research, 23(5): 528-543.

Stahl, Bernd Carsten (2006). On the difference or equality of information, misinformation, and disinformation: a critical research perspective, Information science Journal, 9: 83-96.

Van Noorden, Richard (2014). Giant academic social networks have taken off to a degree that no one expected even a few years ago, A Nature survey explores why, Nature, 512(14).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی